

Sveavägen 59
Box 350, SE-101 26 Stockholm, Sweden

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter
The Swedish federation for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights
Member of The International Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and
Intersex Association (ILGA)

Förbundskansli
+46 8 50 162 900
forbund@rfsi.se

RFSL Info & Media AB
+46 8 50 162 910
komut@rfsi.se
www.rfsi.se

Fax
+46 8 50 162 999

Webb
www.rfsi.se

REMISSYTTRANDE
2014-05-09

Skolverket

Allmänna råd med kommentarer för fritidshem

RFSL (Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter) har beretts tillfälle att yttra sig över Skolverkets allmänna råd med kommentarer för fritidshem (dnr 62-2013:801). RFSL lämnar härmed följande synpunkter.

Begreppet vårdnadshavare

Genomgående i texten används begreppet vårdnadshavare. I många familjer finns fler än två föräldrar och ett barn kan ha sociala föräldrar som inte anses vara vårdnadshavare enligt lagstiftningen. RFSL menar att det i råden bör avspeglas att det i vissa familjekonstellationer kan förekomma fler än två vuxna som innehar ett föräldraansvar, något som inte sällan är fallet inom hbtq-personers familjebildningar (även kallade regnbågsfamiljer).

Inledning

I inledningen föreslår vi att det ska framgå att diskrimineringslagen är ytterligare en bestämmelse som bl.a. vänder sig till fritidshem, och att den som bedriver utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen aktivt ska motverka diskriminering, trakasserier och annan kränkande behandling och upprätta en likabehandlingsplan. RFSL menar att det är viktigt att denna lag lyfts fram även i de allmänna råden för fritidshem.

Kort om fritidshemmets uppdrag

Under avsnittet "Fritidshemmets uppdrag i ett helhetsperspektiv" (sid 7) och avsnittet "Uppdraget i praktiken" (sid 8) nämns att en del av uppdraget handlar om att stödja utvecklingen av såväl normer och värden samt att fokus på normer och värdegrund skall forma verksamheten. Här föreslår RFSL ett tillägg med ett tydliggörande av att arbetet med fokus på normer kräver ett

kritiskt granskande av verksamhetens och personalens egna värderingar, föreställningar och förhållningsätt. Normerna kring aktiviteter och fritidsutbud är ofta starkt styrda av heteronormativa föreställningar som gör att elevernas utrymme att uttrycka sin könsidentitet begränsas och att heterosexualitet betraktas som det ”normala”.

En okritisk utgångspunkt i rådande norm riskerar ett osynliggörande av hur normer kan vara begränsande och medföra negativa konsekvenser för de som inte följer dem. Personalen på fritidshemmet har ett stort ansvar att förmedla värdegrunden som uttrycker det etiska förhållningssätt som enligt läroplan och skollag ska prägla verksamheten men också ta aktivt avstånd det som strider mot dessa. Fritidshemmets personal har en viktig roll att spela i elevernas sociala liv, kan tillföra andra perspektiv och vara en viktig länk för att förebygga och uppmärksamma kränkningar eller diskriminering som sker i skolan men också på fritiden.

Detta kräver att personalen ges utrymme och metoder för att analysera och kritiskt granska rådande normer för att undvika generaliserar och stereotypiserar. Konkret kan detta handla om att personalen bör vara medveten om, respektera och uppmuntra en mångfald av könsidentiteter, vilka tar sig olika konkreta uttryck i barnens intressen och önsknings utan att barnen jämförs utifrån fastställda normer. Det handlar också om att ställa frågor som om alla oavsett till exempel kön, religion eller funktionsnedsättning faktiskt deltar i fritidshemmets verksamhet.

Kapitel 1. Förutsättningar för arbetet i fritidshemmet

Under punkten ”lokaler och utemiljö” (sid 11) menar RFSL att det saknas resonemang kring hur utformandet av miljön kan bidra till likvärdig behandling och utmana stereotipa föreställningar och normer. Följande stycke skulle kunna läggas till: *Det är viktigt att utformandet av den fysiska miljön bidrar till likvärdighet mellan barnen och att miljön möjliggör för barnen att utmana stereotipa föreställningar och normer för att skapa förutsättningar för alla barn att bli bekräftade och respekterade.* RFSL saknar i detta avsnitt även formuleringar kring att miljön måste vara tillgänglig för alla barn oavsett funktionsförmåga.

Även under punkten om ”kompetensutveckling för personalen” (sid 12) kan det läggas till att personalen bör ges utrymme och konkreta verktyg för att kritiskt granska sina egna värderingar, föreställningar och förhållningsätt när det gäller normer och värderingar och hur dessa tar sig uttryck i verksamheten.

Kapitel 3. Lärande i fritidshemmet

I punkten ”En meningsfull och varierad verksamhet” skulle det fjärde stycket (sid 21) kunna omformuleras utifrån tanken att kön är individuellt och rymmer mer än att alla kan inordnas under kategorierna pojke eller flicka. RFSL föreslår följande omformulering av den näst sista meningen: *Det är viktigt att ge alla barn*

oavsett kön, könsidentitet och könsuttryck lika stort utrymme, men också medvetet försöka bryta invanda könsmönster.

I avsnittet ”Att resonera, lyssna till samt tolka och förstå vad andra uttrycker” (sid 23.) föreslår RFSL en ändring av ordet tolerans, i sista meningen, då detta begrepp kan kritiseras för att bevara begränsande normer och skapa avvikare. Istället föreslås följande lydelse: *I en miljö där olikheter i gruppen ses som något naturligt och självklart får eleverna i förlängningen en möjlighet att utveckla förståelse och respekt för olika sätt att tänka och vara.*

Även i avsnittet ”Att resonera, lyssna till samt tolka och förstå vad andra uttrycker” kan det, i första stycket, läggas till att det är läroplanens och skollagens grundläggande demokratiska värderingar som ska ligga till grund för arbetet med att hantera konflikter och ”meningsmotsättningar” i fritidshemmet samt lyfta personalens ansvar att, enligt diskrimineringslagen, aktivt motverka tendenser till diskriminering, trakasserier och annan kränkande behandling. Det bör också framgå i de allmänna råden att även fritidshemmen ska upprätta en likabehandlingsplan *med en översikt över de åtgärder som behövs för att dels främja lika rättigheter och möjligheter för de barn, elever eller studenter som deltar i eller söker till verksamheten, oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsbinder eller sexuell läggning, dels förebygga och förhindra trakasserier.* (Diskrimineringslag 2008:567, kap3, §16)

Ulrika Westerlund
Förbundsordförande RFSL

Klara Nygren
projektledare RFSL